

«Іван Котляревський – душа, дух та духовність українців»

(9 вересня – 250 років від дня народження Івана Котляревського (1769 – 1838), українського письменника

Котляревський Іван Петрович (29 серпня (9 вересня) 1769, Полтава – 29 жовтня (10 листопада) 1838, Полтава) – український письменник, поет, драматург, засновник нової української літератури, громадський діяч. Його поема «Енеїда» (1798) стала першим в українській літературі твором, написаним народною мовою.

Котляревський зробив найвагоміший внесок у становлення сучасної української літературної мови.

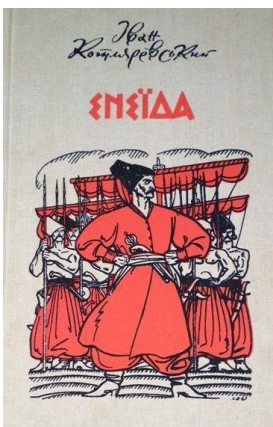
В умовах занепаду всіх різновидів староукраїнської писемної мови, поема «Енеїда», п'єси «Наталка Полтавка» і «Москаль-чарівник», написані на основі живого усного мовлення народу, започаткували новий етап формування літературної мови.

З 1780 року маленький Іван почав навчатися в Полтавській духовній семінарії. Особливо старанно й наполегливо осягав хлопець гуманітарні дисципліни: піїтику, риторіку, філософію, латинську, грецьку, французьку, німецьку мови.

У 1789 році, після смерті батька, двадцятирічним юнаком він на останньому році навчання залишає семінарію і починає служити чиновником у полтавських канцеляріях, а згодом вчителює у поміщицьких родинах. «В цей період свого життя бував він на зібраннях та іграх народних і сам, переодягнений, брав участь у них, дуже уважно вслухався в народну розмову, записував пісні й слова, вивчав мову, характер, звичаї, обряди, вірування, перекази українців, наче готуючи себе до майбутньої праці...». Саме під час вчителювання, з 1794 р., й розпочинається творча робота письменника над славнозвісною «Енеїдою». Протягом 1794–1796 рр. І. Котляревський працює над першими трьома частинами поеми.

З 1796 по 1808 р. Котляревський перебуває на військовій службі. У складі Сіверського полку, сформованого на базі українського козацького полку, брав участь у російсько-турецькій війні, особливо відзначившись у баталіях під Бендерами та Ізмаїлом. За відвагу й хоробрість І. Котляревського було відзначено кількома нагородами. Навіть у нелегких бойових буднях Іван Петрович продовжує працювати над «Енеїдою». Спочатку не мав наміру публікувати поему, вона поширювалася серед читачів у рукописних копіях, але в 1798 році її видав у Петербурзі один із любителів українського слова, конотопський поміщик Максим Парпура.

У 1808 році в чині капітана І. Котляревський виходить у відставку і пробує влаштуватися на цивільну службу в північній столиці.

З 1810 року і до кінця свого життя Іван Петрович Котляревський живе в Полтаві, працюючи наглядачем Будинку для виховання дітей бідних дворян – навчально-виховного закладу. На цьому відповідальному поприщі І. Котляревський зарекомендував себе як талановитий педагог і організатор освітнього процесу. Увесь цей час письменник не пориває з творчою діяльністю, захоплюється театральною справою. У 1818 році його призначають директором Полтавського театру.

З метою збагачення репертуару він створює драму «Наталка Полтавка» і водевіль «Москаль-чарівник», які з успіхом було поставлено у 1819 році. Так, на полтавській сцені, з початків нової української драматургії зароджувався національний професійний театр. Стараннями Котляревського було випущено з кріпацтва М.Щепкіна, який згодом успішно виступав у п'єсах свого покровителя.

Творчість Івана Котляревського ознаменувала собою початок нової ери української літератури. Із порівняно невеликого за обсягом творчого доробку письменника починається потужний рух національного відродження.

Поема «Енеїда», над якою письменник працював майже три десятиліття, стала епохальним за своєю громадською і художньою значущістю явищем у духовному житті українського народу, визначила змістовий напрям і форму нашому письменництву.

То був час, коли на історичному роздоріжжі народ міг втратити все – надії, традиції, культуру, майбутнє і, зрештою, себе. Стихійні протести щораз захилялися під безжальною силою і жорстокою сваволею царських сатрапів. Набирало розмаху кріпацтво з його антилюдськими законами. «Доборолась Україна до самого краю», – писав її геній Тарас Шевченко. І раптом серед мертвої тиші лунає сміх – зневажливий, саркастичний, життєствердний сміх. Той сміх пробудив у душах людей не тільки почуття гідності, але й повернув віру в себе.

Мабуть, жоден народ у світі не наділяє такими повноваженнями своїх митців, як український. Особливо це стосується літераторів. Слово завжди було в особливій пошані у нашої громадськості, а тому письменники і поети сприймалися громадською думкою майже як пророки.

Зрештою, осягаючи нашу історію і зупиняючись на реаліях сьогодення, ми переконуємося: в тому, що незалежна Україна відбулася, – найперша заслуга нашого письменництва.

Підготувала Русланам Ониськів
провідний бібліограф